

Ars Grammatica
Lectio quinta

Nomen et cognomen auditoris:

Die:

Doplňte české významy následujících jmenných tvarů a tvary určete:

flori (flōs, ōris *m.* květ)

undis (unda, ae. *f.* Welle)

soceri (socer, eī *m.* tchán)

felis (fēlis, lis *f.* kočka)

flori (flōrus, a, um světlý, plavý)

tetricis (tetricus, a, um pochmurný)

abieti (abiēs, ētis *f.* jedle)

Vytvořte gen. pl.:

piscis, cis *m.* ryba:

nox, noctis *f.* noc:

vās, vādis *m.* rukojmí:

linter, ntris *m.* člun:

sīdus, deris *n.* hvězda:

vectīgal, gālis *n.* daň:

Přeložte:

Nemyslím, že hory jsou nepřátelé horolezců (ascēnsor, ōris *m.*).

Není dobré kozla (hircus, ī *m.*) učinit (creāre) zahradníkem (hortīliō, ōnis *m.*).

Nemohla předpokládat, že v našem lese žijí (užijte habitare) různí zlí živočichové.

Slovesa 3. konjugace s tvary 4. konjugace:

Několik sloves 3. konjugace má některé tvary utvořené podle 4. konjugace, a to: 1. os. sg. a 3. pl. ind. prez. akt., ve všech osobách konj. prez. akt. i pas., ve všech os. ind. impf. akt. i pas., ve všech os. ind. fut. I. akt. i pas., v participiu prez. a v gerundiu / gerundivu.

CAPIŌ, CAPERE	
ind. prez. akt.	capīō, capis, capit, capimus, capitis, capiunt
konj. prez. akt.	capīam, capiās, capiat, capiāmus, capiātis, capiant
konj. prez. pas.	capīar, capiāris, capiātur, capiāmur, capiāminī, capiantur
ind. impf. akt.	capīēbam, capīēbās, capīēbat, capīēbāmus, capīēbātis, capīēbant
ind. impf. pas.	capīēbar, capīēbaris, capīēbatur, capīēbāmur, capīēbāminī, capīēbantur
ind. fut. I. akt.	capīam, capiēs, capiet, capiēmus, capiētis, capient
ind. fut. I. pas.	capīar, capiēris, capiētur, capiēmur, capiēminī, capientur
ptc. prez.	capīēns, capiētis
gerundi um/vum	Capiendum

Konjunktiv prézenta a imperfekta sloves třetí a čtvrté konjugace: Aktivum a pasivum

Legō, legēre (číst) - 3. konjugace; audiō, audīre (poslouchat, slyšet) - 4. konjugace.

		KONJUNKTIV PRÉZENTA		KONJUNKTIV IMPERFEKTA	
		aktivum	pasivum	Aktivum	pasivum
legere (3)	sg.:	1. leg-a-m	leg-a-r	legerě-m	legerě-r
		2. leg-ā-s	leg-ā-ris	legerě-s	legerě-ris
		3. leg-a-t	leg-ā-tur	legerě-t	legerě-tur
	pl.:	1. leg-ā-mus	leg-ā-mur	legerě-mus	legerě-mur
		2. leg-ā-tis	leg-ā-minī	legerě-tis	legerě-minī
		3. leg-a-nt	leg-a-ntur	legerě-nt	legerě-ntur
audire (4)	sg.:	1. audī-a-m	audī-a-r	audīrě-m	audīrě-r
		2. audī-ā-s	audī-ā-ris	audīrě-s	audīrě-ris
		3. audī-a-t	audī-ā-tur	audīrě-t	audīrě-tur
	pl.:	1. audī-ā-mus	audī-ā-mur	audīrě-mus	audīrě-mur
		2. audī-ā-tis	audī-ā-minī	audīrě-tis	audīrě-minī
		3. audī-a-nt	audī-a-ntur	audīrě-nt	audīrě-ntur

Nepřavidelný imperativ ve 2. os. sg.:

Tři slovesa 3. konjugace (*dīcere, dūcere, facere*) a nepřavidelné sloveso *ferre* odsouvají ve 2. os. sg. imp. koncové –e:

dīc! (řekni; místo dīce),
dūc! (ved'; místo dūce),
fac! (dělej; místo face) a
fer! (nes; místo fere);

tvary 2. os. pl. imp. jsou pravidelné: dīcite, dūcite, facite, ferte.

Slovesa odvozená od těchto mají ve 2. os. sg. imp. tvary stejné jako základní slovesa (*abdūc – odved', effer – vynes, condīc – smluv, atd.*), jen slovesa odvozená od *facere*, pokud nezachovávají -a- v kmeni, mají pravidelné zakončení (*cōnfice – zhotov, atd.*¹).

Vedlejší věty účelové:

VV účelové vyjadřují účel děje věty řídicí (hlavní); jsou uvozeny spojkou **ut** (v záporu **nē**). Přísudkové sloveso v těchto VV je vždy v konjunktivu, jenž zde plní čistě syntaktickou roli. Druh konjunktivu ve VV je dán časem věty nadřazené (HV), a to:

- je-li děj věty nadřazené v čase hlavním (ind. prez., ind. fut., konj. prez., imperativ), pak je přísudkové sloveso v konj. prez.,
- je-li děj věty nadřazené v čase vedlejším (ind. impf., konj. impf.), pak je sloveso v konj. impf.:

Monē filiam, ut **taceat** (*tacēre*-mlčet). Napomeň dceru, ať mlčí.

Monēbat filiam, ut **taceret**. Napomínala dceru, aby mlčela.

Toto pravidlo, které určuje, v jakém konjunktivu bude sloveso věty vedlejší účelové je pouze dílčí výsek z obecného pravidla, jímž se určuje typ konjunktivu v přísudku VV (VV se slovesným přísudkem v konjunktivu jsou v latině velmi rozšířené). Ono pravidlo se obvykle nazývá **Pravidlo o konjunktivní souslednosti časové**, a vypadá v přehledu následovně:
(přehledná tabulka je na následující straně)

---

¹ Zřejmě proto, že se mění samohláska v kmeni (bylo by totiž *cōnfic*, a zde by se zřejmě oslabovalo povědomí o příslušnosti ke slovesu *conficere*).

Pravidlo o konjunktivní souslednosti časové

čas HV	druh konjunktivu slovesa VV		
	současnost děje VV s dějem HV	předčasnost děje VV s dějem HV	následnost děje VV s dějem HV
ČAS HLAVNÍ: ind. préz., ind. fut. (I. a II.), ind. préz. opisného časování činného (-ūrus sum), konj. préz., konj. préz. opis. časov. činn. (-ūrus sim), imperativ	konjunktiv prézenta (laudem)	konjunktiv perfekta (laudāverim)	konjunktiv préz. opisného časování činného (laudātūrus sim)
ČAS VEDLEJŠÍ: ind. impf., ind. pf., ind. plpf., konj. impf., konj. pf., konj. plpf., ind. a konj. impf. a pf. opisného časov. činn. (-ūrus eram, -ūrus essem, -ūrus fuī, - ūrus fuerim)	konjunktiv imperfekta (laudārem)	konjunktiv plusquamperfekta (laudāvissem)	konjunktiv impf. opisného časování činného (laudātūrus essem)

Výše uvedeným pravidlem se řídí téměř veškeré VV konjunktivní (a ty převládají nad indikativními) s výjimkou vět způsobových.

Non possum (čas hlavní) te non interrogare, ubi totum vesperem affueris (předčasnost děje).
Musím se tě zeptat, kde jsi celý večer byl.

Numquam coram eos promptu habebat (čas vedlejší), quid existimaret (současnost děje).
Nikdy v jejich přítomnosti nedával najevo, co si myslí.

Nemo umquam sciebat (čas vedlejší), quid quando dicturus esset (následnost děje).
Nikdo nikdy nevěděl, co kdy řekne.